

שים, משרתים ועוזרות-בית — הכל על חשבון-ההוצאות. אילו היו צריכים לשלם בשביל כל אלה, כמו דוור ומורה, היתה מסתכמת במשכורות-ברוטו של עשרת אלפים ל"י לחודש ומעלה.

ציבור זה של מנהלים, פקידים בכירים, עם קניצימטריה, התמזגו עם המתעשרים החדשים למעמד חברתי אחד — המעמד השלישי של ישראל.

לא קל היה להגדיר את טיבו של מעמד זה. ספרים מארכיסטיים לא עזרו להבנתו. הנסיון בעמים אחרים יכול גם הוא להטיל רק אור קלוש על היווצרותו.

לפני דור פירסם פרשן בשם ג'יימס ברנהאם ספר, שרכש לעצמו פירוטת אופנתית לזמנמה. הוא נשא את השם מהפכת המנהלים, והוא טען שמתגבש מעמד שליט חדש בעולם כולו — מעמד שאינו שונה במהותו במישטר הקפיטליסטי ובמישטר הקומוניסטי. מעמד זה אינו בעל אמצעי-הייצור, לפי מושגי מארכס, אלא שליט עליהם. בעוד שהבעלות הפורמלית על המפעל היא בידי גוף אלמוני ("המדינה", "הציבור", בעלי המניות", "החברה"), הרי השליטה המוחלטת בו, וחלוקת הנאות ממנו, היא בידי המנהלים.

לפי ברנהאם, מהווים המנהלים מעמד מגובש, ה" מורכב ממנהלי המפעלים, מנהלי הצבא, מנהלי המנג' נונים הציבוריים והפוליטיים, מנהלי המדינה, הם ירשו את הפיאודלים, את הבורגנים ואת הבולשביקים גם יחד.

ספר זה כימעט נשכח. אולי מפני שהוא מתאר מצב שבמדינות המערב והמזרח הפך זה מכבר לשיגרה.

אולם בישראל הוא החדש יחסית. בשנים האחרונות אכן התחוללה בארץ מעין "מהפיכת המנהלים".

מהפכת המנהלים

המעמד החדש בישראל אינו בעל מוצא אחיד. אף שכמעט כולו "אשכנזי", הרי המוצא האשי של חבריו מגוון ביותר — בני עניים ובני עשירים, יוצאי פלמ"ח ויוצאי אצ"ל, ילדי תנובה ואנשים שעברו בית ספר קשה בחיים, בני קיבוצים וקצינים (מיל).

למרות מוצא מגוון זה, מתגבש והולך כי מעמד זה סיגנון אחד — סיגנון של דיבור, של תגובה, של מחשבה, של פעולה.

אנשי המעמד הזה אוהבים לראות את עצמם כ"פראג" מאטריש. פירושו של דבר, למעשה: חוסר עקרונות, נכונות בלתי-מגובלת להתפשר עם מצפונם. הם מדברים בזלזול על "אידיאולוגיה", כעל דבר שאבד עליו הכלה, תוך כדי פיתוח השקפת-עולם "פראגמטית" המתאימה בדיוק לאינטרסים של עצמם.

הם בעד הקפאת השכר, הידוק התגורה (של הוולת). הם יודעים בדיוק מה יכול המשק לשאת — ואין המשק יכול לשאת עליות רמת-המחיה של כל שאר המעמדות.

כמו כל אצולה בעלת זכויות-יתר בכל ה" תקופות, הם מושוכנעים לגמרי שמה שטוב להם טוב למדינה.

הם מדברים על "כוח אדם", לא על בני-אדם. הם יודעים שיש לטפל בבעיות, בלי סטימנטים. הם יודעים שסיסמות ישנות כמו "צדק סוציאלי", "שוויון" וכיוצא באלה אינם אלא מכשירי-תעמולה לעת-בחירות, ואין להזניח כירח בחברה הגונה. ברור שאין להן משמעות כלכלית — כי הכלכלה היא פראגמטית, והיא דורשת מה שדרוש למעמד: "פער".

אין הם "טכנוקראטים", אריסטוקרטיה של מומחים, כפי שהיו רוצים להיות. אין הם מצטיינים בתיכנון משקי כולל, או בהנהגת שיטות אולטרה-מודרניות. מעמדם לא בא להם בגלל מומחיותם, אלא בגלל הצלחתם לטפס בסולם.

אין הם אכזריים, והם סולדים מכל אמצעים שיש טרור. הם מעדיפים את שמיפת-המוח של הטלוויזיה והעתונות על מכשירי-הכפיה של החוק ומישמרה, כל עוד זה אפשרי. מכיוון שהם מושוכנעים שהם פועלים למען המדינה, וכלל לא עולה על דעתם שהם פועלים למוכת עצמם — הם מושוכנעים שדי ב"שיכנוע", ויש להסתפק במימעט הכפיה לעת צורך קיצוני.

רוב חברי המעמד הזה מוצאים בנקל שפה משותפת בינם לבין עצמם בכל ויכוח, אפילו כשזוהו מאבק פנימי בין אגפים שונים של המימסד. פקיד בכיר וקצין בכיר, ראש-רשות ומנהל מפעל (הסתדרות, ממשלתי או פרטי) זה היינו הך. יכולים לריב ביניהם, ועושים זאת ללא הרף — אבל הם יודעים שהם שייכים יחד. הם משתפים פעולה עם העשירים והמתעשרים, משזהים עיתונים ומ קרבים אמנים, משתדלים להסתדר עם פרופסורים, מטפי חים פוליטיקאים בני-יטוסגם.

זהו המעמד השלישי של המימסד — והוא המנהל את המדינה והמעצב את דמותה.

..שני ימי' כונוס'אק"

בין המעמד הזה ובין כל שאר המעמדות אין פער. פעורה ביניהם תהום.

אין כל אפשרות של תקשורת בין הצעיר בשכונת-עוני, שהסתבך עם החוק, המדבר במיבטא עדתי, היודע שהוא גזון מלידה לקיום נחות — ובין הכלכלן הבכיר, חניך האוניברסיטה, המדבר על התוצר הלאומי הגולמי.

זאב ב"הארץ"

רק מידה אחת מובנת לשניהם ויכולה לקר שר ביניהם: "ביטחון". בהעלם הגורם הזה כעובדת-יסוד של החיים, נותרה רק התהום.

אין גם כל אפשרות של תקשורת בין פועל החי על חשבון עצמו, שחיוו מסתובבים סביב ה"לוקש", ובין המנהל שמשכורתו הפורמלית אינה חשובה.

איש המעמד, הנוסע במכונית המפוארת (על חשבון המדינה, המיפעל, השרות) אינו יודע מה זה אוטובוס בשעת-העומס, ובוודאי אינו יכול להבין את ההבדל העצום המתבטא בעליות תעריפי-הנסיעה ב-20%. בשבילו זו בעיה סטטיסטית.

קחותיה-החשים, שהביאה להעלאת פתאוי מית של מחירי החם והפוכר, יכולה להוות

מייק ב"ידיעות אחרונות"

מוסברת עדידי העובדה שמי שחי בדיאטה של הרזייה אינו נוגע דווקא בשני מיצרכים אלה.

בסוף השנה היכתה פרשה אישית קטנה, אך אופיינית, גלים. בנו של שר-הבריאות (שהיה אחד משני הצעירים של תשל"ל, יוום מכתב-השמיעות נגד מדיניותה של גולדה מאיר בפרשת גולדמן) נהג במכונית-השרד המפר ארת של השר, כשהרסה בתאונה. המדינה שכרה לשר מכונית מפוארת עוד יותר — פונטיאק — כדי שיוכל לנסוע בינתיים. השכירות עלתה 200 ל"י ליום, מלבד הדלק.

היה זה אותו שר האחראי על בתי-החולים, שהמצב הנורא בהם עורר תדהמה בתשל"ל, והוסבר בחוסר כסף, עובדיו של אותו שר, פועלי-הנקיון של בתי-החולים, קיימו שביתה אכזרית, כדי להעלות את שכרם — המגיע בחודש לשני ימי-פונטיאק. השר התזרם לעבודה בכוח, באמצעות צווי-ריתוק. לאחר מכן סירב לחתום על צווי-ריתוק לרוסאים, שהכריזו אף הם על שביתה, אך הביע תמיכה בראש-הממשלה, שחתמה על הצווים במקומו. השר ויקטור ש"טוב אינו טיפש, אינו קהה-חושם או חסר-טעם, הוא נמנה עם השרים הצעירים יחסית, משתייך למפלגה השמאלית ביותר בממשלה, מגדיר את עצמו כסוציאליסט קיצוני, אם כן, אך הסתבך בפרשת הפונטיאק לאור המצב בבתי-החולים?

יש לכך רק הסבר אחד: המעמד כולו אינו בד את כושר-התקשורת עם שאר השכבות כי מדינה. הוא חי בעולם משלו, ברמת-מחיה משלו, עם מדיניות משלו, עם מושגיו משלו, עם מושגיו משלו, עם מושגיו משלו, עם מושגיו משלו.

שום דבר אינו מאיים עליו, מכיוון שזה מכבר נעלם כל מאבק או ויכוח אמיתי בין מפלגות המימסד, ואין הבדל של ממש בין מפלגות קואליציה ואופוזיציה.

הבחירות הפכו, במישטר זה, כימעט לחסי רות-יתוכן.

פיחוח לעובדים, יסוף לסכסרים

המעשה הסוציאלי הגדול האחרון בתשל"א הבלית את האופי החברתי של המימסד, וגם את חוסר-התק שורת בינו ובין המוני הציבור, בצורה החותכת ביותר. היה זה הפיחוח.

מבחינה כלכלית-סוציאלית, הפיחוח הוא אמצעי שנועד להקטיא ולהוריד את רמת-המחיה של המוני העובדים, השכירים והעצמאיים, כל מטרתו היא זו: לייקר את המיצ-רבים (מכיוון שכמעט ככולם יש חומרים מייובאים), להוריד את השכר הריאלי, ובכך להזיל את הייצור.

העוקץ: בעוד שמקפאים את רמת-המחיה ייה של חלק גדול של הציבור, וזורקים פירו רים לשיכבת-האביונים, אין כל הקפאה לגבי שיכבת העליונה. רווחי העשירים אינם יורדים בפיחוח.

להיפך — בעלי-הרכוש משגשים בו, הייצואנים הארי מיתיים והמדומים מתעשרים ממנו, וכל מי שיש לו קשר אל קופת-המדינה מסתדר בו. ואילו אנשי המעמד החדש אינם מרגישים בחומרתו, מכיוון שהם ממילא אינם משל-מים מכיסם בעד המרכיבים העיקריים של רמת-מחיה.

מבחינה כלכלית-סוציאלית, זוהי, איפוא, מדיניות שנועדה להגביר את הפער ולהרחיב את התהום — להטיף עומס על השכבות הנמוכות והכינותיות, מתוך תקווה (או אמתלה) שזה יכריח את המשק, ולהעניק באותה שעה הפכות-יתר לשיכבת העליונה.

על חוסר-התקשורת מלמד שיטת-הביצוע. אמנם, קשה להסביר מדיניות כזאת גם בשיטות הממוכמות ביותר, אבל הדרך בה בוצע הפיחוח, מבלי לנסות כלל להסתיר את מגמתו הסוציאלית, תוך התעללות גלויה וכימעט גסה בציבור הרחב, מעידה שהמעמד שוב אינו מסוגל להבין את המתרחש בלב נתיניו, ולנחש את תגובותיו הטבעיות ביותר.

בסוף תשל"א הגיע חוסר-התקשורת הזה למימדים קיי צוניים. על הוילזול והלא-איכפתיות של מנהלי המימסד, הגיבו שכבות רבות בציבור בדרך יותר ויותר קיצונית.

הפגנות הפנתרים נראו כמו-שחקני-לדים, פשוטו כמשמעו, לעומת שביתת-הבוקר של עובדי די נמל-העופה לוד, ששיתקו במכה אחת, כימעט בני אזהרה מוקדמת, את חודיית-הק" שר העיקרית בין ישראל והעולם.

על מסכי הטלוויזיה הופיעו פנים של פועלים, שביטאו במילים פשוטות ובוטות את התיסכול הגובר בלבם — תיסכול ששוב אינו חסר-אונים.

בסוף תשל"א גברו כל המתחים הסוציאליים, והמדינה כולה דמתה לסירילחץ חברתי.

משימה בלתי-אפשרית

את חוסר-התקשורת מסמל, יותר מכל, בניין אחד בצפון תל-אביב — הבניין בו שוכן הוועד הפועל של ההסתדרות.

כי במישטר השורר בישראל, היתה ההסי-תדרות צריכה להיות מרכזית-התקשורת העני-קרי בין המימסד ובין מיליון העובדים המ"רוכזים בה. עם היווצרות התהום בין המעמד ובין הציבור, הועמד המנהיג הראשי של ה"הסתדרות בפני משימה בלתי-אפשרית.

האיש שמשימה זו היתה מוטלת עליו, היה עצמו, ולדעת יריביו הרבים, אדם בלתי-אפשרי. במקום העדין ביותר במדינה עמד אחד האנשים הבלתי-שיגרתיים ביותר שיש.

יצחק בן-אהרון, המוכרר הכללי של ההסי-תדרות הכללית, היה איש השנה של תשל"א.